

ΓΛΩΣΣΑ

Δ' Δημοτικού

B

τεύχος

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΗ

Επίθετα είναι οι λέξεις που φανερώνουν κάποιο γνώρισμα ή ιδιότητα του ουσιαστικού που συνοδεύουν.

- Όταν τα επίθετα συνδέονται άμεσα με τα ουσιαστικά (εμφανίζονται δίπλα τους), είναι επιθετικοί προσδιορισμοί.

π.χ. Ο μπαμπάς αγόρασε φρέσκα λαχανικά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Γελάσαμε με την ψυχή μας

Ο ΜΠΕΛΑΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΥΜΠΟΤΟΥΡΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΞΙΑ

Πολλοί ποιητές γράφουν στίχους που ομοιοκαταληκτούν, λήγουν δηλαδή όμοια. Τα είδη της ομοιοκαταληξίας είναι:

- (1) η ζευγαρωτή, όταν οι στίχοι ομοιοκαταληκτούν σε ζευγάρια (ο πρώτος με τον δεύτερο και ο τρίτος με τον τέταρτο).

Κι ο μικρός ο Ποντικούλης, που όλο **τριγυρνά**,
 μες στη φάκα μπαινοβγαίνει και τηνε **κουνά**.
 Φραπ! εκείνη τον γραπώνει και τον έχει **εκεί**.
 Για τους πέντε ο Ποντικούλης μήπε **φυλακή**.

- (2) η πλεχτή, όταν οι στίχοι που ομοιοκαταληκτούν πλέκονται (ο πρώτος με τον τρίτο και ο δεύτερος με τον τέταρτο).

Την είδα την **Ξανθούλα**,
 την είδα φες **αργά**,
 που μήπε στη **βαρκούλα**
 να πάει στην **ξενιτιά**.

- (3) η σταυρωτή, όταν οι στίχοι ομοιοκαταληκτούν σταυρωτά (ο πρώτος με τον τέταρτο και ο δεύτερος με τον τρίτο).

Από φλόγες η Κρήτη **ζωσμένη**
 τα βριά της σίδερα **σπα**
 και σαν πρώτα χτυπιέται **χτυπά**
 και γοργή **κατεβαίνει**

- Τα **επίθετα** φανερώνουν την ιδιότητα ή την ποιότητα των ουσιαστικών που συνοδεύουν (π.χ. κόκκινο παλτό / κουραστική μέρα).

Συγκεκριμένα φανερώνουν χαρακτηριστικά όπως:

1. **μορφή**: στρουμπουλός, -ή, -ό
2. **ύλη**: ξύλινος, -η, -ο
3. **σχήμα**: τριγωνικός, -ή, -ό
4. **χρώμα**: πράσινος, -η, -ο
5. **μέγεθος**: μεγάλος, -η, -ο

6. γεύση: πικρός, -ή, -ό
7. αξία: φθηνός, -ή, -ό
8. χρόνο: χθεσινός, -ή, -ό κ.ά.

➤ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Τα επίθετα που τελειώνουν σε **-ικός** γράφονται με γιώτα (ι).
π.χ. κυκλικός
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: γλυκός, θηλυκός, δανεικός κ.ά.
2. Τα επίθετα που τελειώνουν σε **-ινός** γράφονται με γιώτα (ι).
π.χ. χθεσινός
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: ορεινός, φωτεινός, σκοτεινός, υγιεινός,
ανθυγιεινός, ελεεινός, ταπεινός, φτηνός
3. Τα επίθετα που τελειώνουν σε **-ινος** γράφονται με γιώτα (ι).
π.χ. μάλλινος
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: επικίνδυνος, ακίνδυνος, υπεύθυνος, ανεύθυνος

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Γράφω το είδος της ομοιοκαταληξίας κάτω από κάθε στροφή:

Σε γνωρίζω από την κόψη
του σπαθιού την τρομερή
σε γνωρίζω από την όψη
που με βια μετράει τη γη.

Συ που κόσμους κυβερνάς
και ζωή παντού σκορπάς.
Άκου τούτη τη στιγμή
των παιδιών σου τη φωνή.

Θα κλαίνε , θα κυλάνε , θα σπυαίνουν
τα σύννεφα βαριά στον ουρανό
και θα 'ναι το ταξίδι μακρινό
και κάπου 'κει στον δρόμο θα πεθαίνουν.

2. Υπογραμμίζω τα επίθετα στις παρακάτω προτάσεις:
  - Ο φίλος μου, ο Κώστας, είναι ψηλός και μελαχρινός.
  - Η Αλίκη είναι πάντα με ένα πλατύ χαμόγελο στα χείλη της.
  - Η θεία μου δουλεύει σε ένα φημισμένο και ακριβό εστιατόριο, που είναι πάντοτε γεμάτο.
  - Παντού, απλώθηκε βαθύ σκοτάδι.

- Σου αγόρασα ένα συμβολικό δώρο για τη φίλια μας.
  - Ο Γιάννης είναι φανατικός οπαδός του Ολυμπιακού.
  - Προσπάθησε να συγκρατήσεις στη μνήμη σου τις σημαντικότερες πληροφορίες, γιατί θα σου φανούν χρήσιμες στο μέλλον.
  - Ήταν μια καταπληκτική βραδιά! Πέρασαμε υπέροχα!
3. Συμπληρώνω τα κενά με τα αντίθετα των επιθέτων που είναι στην παρένθεση:
- Το κιβώτιο που θες να μεταφέρεις είναι πολύ _____ (ελαφρύ) και δε θα τα καταφέρεις μόνος σου.
  - Μη φας από αυτό το ψωμί! Είναι _____ (φρέσκο).
  - Ο Σωτήρης είναι ένα _____ (δειλό) παιδί.
  - Κάθε μέρα γυρνάει από το σχολείο με _____ (καθαρά) ρούχα.
  - Μας διηγήθηκε μια _____ (σοβαρή) ιστορία και όλοι στην τάξη ξεκαρδιστήκαμε στα γέλια.
  - Το δικαστήριο τον έκρινε _____ (αθώο).
  - Η σοκολάτα υγείας είναι λίγο _____ (γλυκιά).
  - Τη σούπα την τρώμε σε _____ (ρηχό) πιάτο.

Ο ΑΡΓΥΡΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Ο **αόριστος** είναι ένας χρόνος που μας δείχνει ότι κάτι έγινε στο παρελθόν, χωρίς να έχει διάρκεια.

π.χ. Το Σάββατο **πήγα** για ψώνια και **αγόρασα** αθλητικά παπούτσια.

Στην ενεργητική φωνή ο αόριστος των ομαλών ρημάτων έχει κατάληξη **-σα, -ξα, ή -ψα**, ενώ στην παθητική φωνή έχει κατάληξη **-ηκα**.

π.χ. βάφω - έβαψα / βάφομαι - βάφτηκα

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ		
ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
βλέπω	είδα	να δω	δες - δείτε
βρίσκω	βρήκα	να βρω	βρες- βρείτε
λέω	είπα	να πω	πες - πείτε
μπαίνω	μπήκα	να μπω	μπες - μπείτε
βγαίνω	βγήκα	να βγω	βγες - βγείτε
ανεβαίνω	ανέβηκα	να ανέβω ή να ανεβώ	ανέβα - ανεβείτε
κατεβαίνω	κατέβηκα	να κατέβω ή να κατεβώ	κατέβα - κατεβείτε
πίνω	ήπια	να πιω	πιες - πιείτε
τρώω	έφαγα	να φάω	φάε - φάτε
έρχομαι	ήρθα	να έρθω	έλα - ελάτε
πηγαίνω	πήγα	να πάω	-
παίρνω	πήρα	να πάρω	πάρε - πάρτε
πλένω	έπλυνα	να πλύνω	πλύνε - πλύντε
φεύγω	έφυγα	να φύγω	φύγε - φύγετε
μένω	έμεινα	να μείνω	μείνε - μείνετε
στέλνω	έστειλα	να στείλω	στείλε - στείλτε

➤ Ουδέτερα ανισοσύλλαβα ουσιαστικά σε -μα

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	το πράγμα	το πρόβλημα
ΓΕΝΙΚΗ	του πράγματος	του προβλήματος
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	το πράγμα	το πρόβλημα
ΚΛΗΤΙΚΗ	- πράγμα	- πρόβλημα
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	τα πράγματα	τα προβλήματα
ΓΕΝΙΚΗ	των πραγμάτων	των προβλημάτων
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	τα πράγματα	τα προβλήματα
ΚΛΗΤΙΚΗ	- πράγματα	- προβλήματα

1. Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -μα στη γενική πληθυντικού τονίζονται στην παραλήγουσα είτε είναι παροξύτονα, είτε προπαροξύτονα.
π.χ. τα πράγματα - των πραγμάτων / τα προβλήματα - των προβλημάτων
2. Όσα ουδέτερα ουσιαστικά σε -μα παράγονται από ρήματα που το θέμα τους τελειώνει σε π, β, φ ή πτ γράφονται με δύο μ (μμ).
π.χ. γράφω - το γράμμα / καλύπτω - το κάλυμμα
3. Πολλά ουδέτερα ουσιαστικά σε -μα έχουν -η- στην παραλήγουσα.
π.χ. μηχανήμα, βήμα, πρόβλημα
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: ίδρυμα, κατάλυμα, μήνυμα κ.ά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά με τον κατάλληλο τύπο των ουσιαστικών:
  - Η μαμά αγόρασε διάφορα _____ (ύφασμα) για να φτιάξει τις στολές των παιδιών.
  - Την ώρα του _____ (μάθημα) κάναμε πολλή φασαρία.
  - Κανείς δε βρήκε τη λύση του _____ (πρόβλημα).
  - Πάντα βαδίζει με μεγάλα _____ (βήμα) και δεν τον προλαβαίνω.
  - Η Άννα έκανε την επιλογή των _____ (χρώμα).
  - Η τιμή του _____ (ύφασμα) είναι χαμηλή.
  - Το κτίριο του _____ (ίδρυμα) μεταφέρθηκε ένα τετράγωνο πιο κάτω από εκεί που βρισκόταν.
  - Τα υφάσματα των _____ (κάλυμμα) είναι από μετάξι.

2. Συμπληρώνω τα κενά με τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -μα που παράγονται από τα παρακάτω ρήματα:

κόβω, τηλεγραφώ, βλέπω, ράβω, ξημερώνει, καλύπτω, γράφω, θέλω

- Μας βρήκε το _____ να συζητάμε στο μπαλκόνι του σπιτιού.
- Η κυρία μου έριξε ένα άγριο _____, επειδή μιλούσα ασταμάτητα την ώρα του μαθήματος.
- Η δευτερεύουσα χρονική πρόταση χωρίζεται με _____ από την κύρια.
- Ο παππούς μάς έστειλε _____ από το χωριό.
- Ο αδερφός μου χρειάστηκε να κάνει _____ στο πόδι του, γιατί η πληγή ήταν βαθιά.
- Όποτε έρχεται η γιαγιά σπίτι, μας κάνει όλα τα _____.
- Ο Δημήτρης έχει βελτιώσει πολύ τα _____ του.
- Η μαμά έχει βάλει _____ στους καναπέδες για να μην τους λερώσουμε.

3. Γράφω τον ενεργητικό και τον παθητικό αόριστο των παρακάτω ρημάτων:

ΡΗΜΑΤΑ	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΣ ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΘΗΤΙΚΟΣ ΑΟΡΙΣΤΟΣ
ποτίζω		
ντύνουμε		
γιατρεύουν		
γδύνετε		
ράβουν		
κρεμάς		
πληρώνω		
ζεσταίνουμε		
ψήνω		
τυλίγει		

4. Βάζω τα ρήματα στον σωστό τύπο του αορίστου:

- Η Νίκη _____ (τηγανίζω) πατάτες και _____ (ζεσταίνω) το κρέας.
- Ο Νίκος _____ (αναγκάζομαι) να αφήσει την οικογένειά του και να πάει στον Καναδά για να δουλέψει.
- Η μαμά _____ (κάθομαι) για λίγο στον καναπέ, γιατί ζαλίστηκε καθώς έκανε τις δουλειές του σπιτιού.
- Μόλις γύρισε από τη δουλειά, _____ (τρώω) και _____ (κοιμάμαι).
- Το καλοκαίρι εμείς _____ (πηγαίνω) στο χωριό του παππού και _____ (περνώ) υπέροχα.
- Τα Χριστούγεννα το εμπορικό κέντρο _____ (πλημμυρίζω) από κόσμο.
- Μόλις _____ (έρχομαι) ο μπαμπάς από τη δουλειά, _____ (τρέχω) και τον _____ (αγκαλιάζω).

ΦΡΟΥΤΟΠΙΑ

- **Επιφωνήματα** είναι οι άκλιτες λέξεις που φανερώνουν χαρά, λύπη, απορία, θαυμασμό, έκπληξη, πόνο, ευχή, έπαινο κλπ.
 π.χ. **Μπράβο!** Τα κατάφερες! (έπαινος)
Ποπό! Τι ωραίο φόρεμα! (θαυμασμός)

Συγκεκριμένα, φανερώνουν:

1. θαυμασμό: α!, μπα!, ποπό! ι!
2. απορία: α!, μπα!, ε; ο!
3. πόνο, λύπη, στενοχώρια: αχ!, οχ!, άου!, αλί!, όχου!, ουφ!, αλίμονο!, ω!
4. χαρά: χα χα χα!, γιούπι!
5. ευχή: μακάρι!, είθει!, άμποτε!
6. έπαινο: μπράβο!, εύγε!
7. κάλεσμα: ε!, ω
8. ειρωνεία: ε!, ου!, χα, χα! Μπα;
9. αηδία: ε!, ου!, πα, πα, πα!, πουφ!, μπλιαχ!
10. παρακίνηση, προτροπή: άιντε!, άντε!, άμε!, μαρς!, άλτ!, στοπ! σουτ!
11. αβεβαιότητα: χμ!
12. άρνηση: α μπα!

Τα **επιφωνήματα** συνοδεύονται συνήθως από θαυμαστικό και μερικές φορές από ερωτηματικό ή αποσιωπητικά.

- π.χ. Ε; Τι είπες; (απορία)
 Άιντε... Προχώρα! (προτροπή)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Υπογραμμίζω τα επιφωνήματα και εξηγώ τι συναισθήματα εκφράζουν στις παρακάτω προτάσεις:
  - Γιούπι! Θα πάμε εκδρομή! (_____)
  - Χμ! Δεν ξέρω ποια είναι η λύση του προβλήματος. (_____)
  - Εύγε! Τα πήγες περίφημα! (_____)
  - Μπα! Πώς κι από δω; Καιρό είχαμε να σε δούμε... (_____)
  - Στοπ! Περίμενε εκεί που είσαι! (_____)

- Μακάρι να πάμε εκδρομή αύριο! (_____)
- Α μπα! Δε θα έρθω μαζί σας, γιατί είμαι κουρασμένη. (_____)
- Οχι! Πονάει το χέρι μου. (_____)
- Πουφ! Μυρίζει απαίσια. (_____)
- Σουτ! Κάνε ησυχία! Κοιμάται το μωρό. (_____)

2. Χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα επιφωνήματα, φτιάχνω μια πρόταση ώστε να φανερώνει:

- θαυμασμό: _____
- αηδία: _____
- απορία: _____
- ειρωνεία: _____
- παρακίνηση: _____

3. Συμπληρώνω τις φράσεις με ένα από τα παρακάτω επιφωνήματα:

Μπα!, Χα χα χα! Ουφ!, Άντε!, Εύγε!, Αχ!

- _____ Σε ξεγέλασα.
- _____ Πάμε!
- _____ Πονάει το κεφάλι μου.
- _____ Πότε ήρθατε και δε σας πήρα χαμπάρι;
- _____ Τα κατάφερες πολύ καλά.
- _____ Με ζάλισαν σήμερα τα τηλέφωνα.

4. Τι θα μπορούσε να πει κάποιος αν:

- ήθελε να παρακινήσει κάποιον να πάνε μια βόλτα;

_____

- επιθυμούσε να πάει στον κινηματογράφο;

_____

- φώναζε στον φίλο του να τον περιμένει;

_____

ΤΡΥΠΙΩΝΑΣ Ο ΦΑΦΑΓΑΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ Ουδέτερα ουσιαστικά σε -ος

	<u>Ενικός αριθμός</u>		<u>Πληθυντικός αριθμός</u>	
Ονομαστική:	το βέλος	το έδαφος	τα βέλη	τα εδάφη
Γενική:	του βέλους	του εδάφους	των βελών	των εδαφών
Αιτιατική:	το βέλος	το έδαφος	τα βέλη	τα εδάφη
Κλητική:	- βέλος	- έδαφος	- βέλη	- εδάφη

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

- 1) Τα ουδέτερα ισοσύλλαβα ουσιαστικά σε -ος κατεβάζουν τον **τόνο** στη **λήγουσα στη γενική πληθυντικού**.
π.χ. τα εδάφη - των εδαφών / τα βέλη - των βελών
- 2) Τα προπαροξύτονα ουδέτερα ισοσύλλαβα ουσιαστικά σε -ος κατεβάζουν τον **τόνο** στην **παραλήγουσα στη γενική ενικού και στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική πληθυντικού**.
π.χ. το έδαφος - του εδάφους - τα εδάφη - των εδαφών

ΠΡΟΣΟΧΗ:

Τα παροξύτονα ουδέτερα **όρος, άνθος** και **χείλος** σχηματίζουν τη **γενική πληθυντικού** ως εξής:

- τα όρη - των ορέων
- τα άνθη - των ανθέων
- τα χείλη - των χειλέων **αλλά** τα χείλια - των χειλιών

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά, βάζοντας τα ουδέτερα ουσιαστικά στην κατάλληλη πτώση και στον κατάλληλο αριθμό:

- Φτιάχνει τη φρουτόκρεμα του _____ (βρέφος).
- Ο Όμηρος έγραψε δύο _____ (έπος), την Ιλιάδα και την Οδύσσεια.
- Ο Ηρακλής βούτηξε τα _____ (βέλος) του στο αίμα της Λερναίας Ύδρας που ήταν δηλητηριασμένο.
- Η Ε.Μ.Υ. ανακοίνωσε ότι αύριο θα πνέουν ισχυροί βόρειοι άνεμοι στα _____ (πέλαγος).
- Το _____ (ύψος) αυτού του _____ (όρος) είναι μεγάλο.
- Η καταστροφή του _____ (δάσος) μετά την πυρκαγιά είναι ανυπολόγιστη.
- Τα _____ (χρέος) του _____ (κράτος) συνεχώς αυξάνονται.
- Σήμερα το απόγευμα θα γίνει η συνάντηση των _____ (στέλεχος) της εταιρείας.

2. Μεταφέρω τις παρακάτω φράσεις στον άλλο αριθμό:

- Το ύψος του όρους είναι μεγάλο.

_____

- Το άνθος μαράθηκε.

_____

- Το μέγεθος της καταστροφής είναι μεγάλο.

_____

- Ο λύκος ζει στο δάσος.

_____

- Τα εδάφη των πεδιάδων είναι εύφορα.

_____

- Ο πρόεδρος του κράτους πήρε μια σημαντική απόφαση.

_____

3. Συμπληρώνω τα κενά με τον σωστό τύπο του αορίστου:

- Η μαμά _____ (στρώνω) το τραπέζι και _____ (φωνάζω) τα παιδιά για να _____ (τρώω).
- Νίκο, γιατί χθες δεν _____ (πηγαίνω) σχολείο;
- Αν _____ (βρίσκω) εισιτήριο για τη συναυλία, θα είσαι πολύ τυχερή.
- «_____ (παίρνω) το κολατσιό σας και _____ (βγαίνω) στο προαύλιο!» είπε η δασκάλα στα παιδιά.
- Κορίτσια, να _____ (πηγαίνω) στο θέατρο να _____ (βλέπω) την καινούρια παράσταση. Είναι καταπληκτική!
- Την Κυριακή να _____ (έρχομαι) όλοι στην παραλία, για να _____ (παρακολουθώ) τους ημιτελικούς αγώνες βόλεϊ.
- _____ (συνεννοούμαι) μεταξύ σας για την ώρα που θα _____ (βρίσκομαι).
- _____ (μαθαίνω) ότι δεν έγραψες καλά στην Ιστορία.
- Η Μαρία _____ (δακρύζω) καθώς έβλεπε την ταινία.
- Βγήκε έξω χωρίς μπουφάν και _____ (αρρωσταίνω).
- Χθες _____ (κοιμάμαι) πολύ αργά γιατί βλέπαμε μια ταινία.
- Σαν άκουσε τα δυσάρεστα νέα, _____ (στενοχωριέμαι) πολύ.

4. Σημειώνω με Χ τι μέρος του λόγου, τι γένος, σε ποια πτώση και σε ποιον αριθμό είναι καθεμιά από τις λέξεις του κειμένου που είναι γραμμένες με έντονα γράμματα:

Ο Τρύφωνας, ο παπαγάλος, μια μέρα αποφάσισε να αφήσει την κυρία Καλλιόπη και να επιστρέψει στην Αφρική, στο **μέρος** όπου γεννήθηκε. Η άκρη **του ράμφους** του ακούμπησε στο ράμφος του καναρινιού κι έτσι αποχαιρετίστηκαν. Ετοίμασε τα πράγματά του και ξεκίνησε για το μεγάλο ταξίδι. Πέταξε πάνω σπό εδάφη που δεν είχε ξαναδεί και είδε **μέρη** που του έκαναν **μεγάλη** εντύπωση. Πέρασε από τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους αλλά και από άλλα **μικρότερα** πελάγη. Όταν αντίκρισε την

ΕΝΟΤΗΤΑ 13

Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι

ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

- **Ομώνυμες** ή **ομόηχες** λέγονται οι λέξεις που προφέρονται ακριβώς το ίδιο αλλά έχουν διαφορετική σημασία και τις περισσότερες φορές έχουν και διαφορετική ορθογραφία.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

- η λίρα (το νόμισμα της Αγγλίας)
- η λύρα (το μουσικό όργανο)
- ο φίλος (αυτός με τον οποίο κάνουμε παρέα)
- το φύλλο (του δέντρου)
- το φύλο (το γένος: αρσενικό ή θηλυκό)
- όμως (αλλά)
- ο ώμος (του χεριού)
- το φυτό (το λουλούδι)
- (εγώ) φοιτώ (σπουδάζω)
- πάλι (ξανά)
- πάλη (η μάχη)
- τα τείχη (της πόλης)
- η τύχη (όταν κάποιος είναι τυχερός)
- οι τοίχοι (του σπιτιού)
- κλείνω (την πόρτα)
- κλίνω (ένα ρήμα)
- το κλίμα (τα καιρικά φαινόμενα)
- το κλήμα (η κληματαριά, το αμπέλι)
- κρητικός (από την Κρήτη)
- κριτικός (αυτός που ασκεί κριτική)
- ψηλός (αυτός που έχει μεγάλο ύψος)
- ψιλός (λεπτός)
- το διάλειμμα (στο σχολείο)
- το διάλυμα (του υγρού)
- σήκω (προστακτική του ρήματος σηκώνομαι)
- το σύκο (το φρούτο)
- δανεικός (που έχουμε δανειστεί)
- δανικός (από τη Δανία)

- ο όρος (η συμφωνία)
- το όρος (το βουνό)
- ο τόνος (το ψάρι)
- ο τόνος (το σημάδι τονισμού)
- ο τόνος (μονάδα μέτρησης του βάρους)

- Η λέξη γη, όταν ενώνεται με άλλες λέξεις, σε κάποιες περιπτώσεις αλλάζει και γράφεται διαφορετικά:
  - A) Όταν χρησιμοποιείται ως πρώτο συνθετικό:
    - ή γράφεται όπως είναι, δηλαδή γη (γήπεδο)
    - ή γίνεται γεω- (γεωμετρία, γεωπόνος, γεωγραφία)
    - ή γίνεται γαι(ο) (γαιοκτήμονας, γαιάνθρακας)
  - B) Όταν χρησιμοποιείται ως β' συνθετικό, γράφεται -γειος, -γεια, -γειο.
    - π.χ. απογείωση, προσγείωση, υπόγειο, ισόγειο, Μεσόγειος,
    - (εκτός από τις λέξεις καταγής και εξωγήινος)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τις παρακάτω προτάσεις με την ομόηχη λέξη που ταιριάζει:

σκοινί - σκηνή, πάλη - πάλι, χοίρος - χήρος, λύρα - λίρα, κλήμα - κλίμα,
κλείνω - κλίνω, λύπη - λείπει

- Το _____ του γείτονα κάνει γλυκά σταφύλια.
- Το _____ της Ελλάδας είναι μεσογειακό.
- Ο Μενέλαος αθλείται στην _____ αλλά _____ σήμερα δεν πήγε για προπόνηση, γιατί είχε πολλά διαβάσματα.
- Έδесе γερά το δέμα μ' ένα _____ .
- Ξέρει κανείς να στήνει _____ ;
- Το γουρούνι λέγεται αλλιώς και _____ .
- Έμεινε _____ , αλλά δεν ξαναπαντρεύτηκε.
- Δεν έχω μάθει να _____ ρήματα δεύτερης συζυγίας.
- Η _____ ήταν το χαρακτηριστικό όργανο του Απόλλωνα.
- Όλο _____ , δεν είναι ποτέ στο σπίτι του.
- Το βράδυ _____ πάντα το παράθυρο του δωματίου μου.
- Το ατύχημα του φίλου του τον γέμισε με _____ .
- Η κυπριακή _____ ήταν το νόμισμα της Κύπρου.

2. Γράφω δίπλα σε κάθε λέξη μια ομώνυμη:

κουτή	→ _____	σύκο	→ _____
πόλοι	→ _____	κλίση	→ _____
νίκη	→ _____	φοιτώ	→ _____
μίλα	→ _____	φυλή	→ _____
αυτή	→ _____	τύχη	→ _____
καιροί	→ _____	χαίρει	→ _____

3. Σχηματίζω σύνθετες λέξεις:

- γη + γράφω _____
- γη + λόγος _____
- προς + γη _____
- ίσος + γη _____
- από + γη _____
- γη + κτήμονας _____
- γη + πόνος _____
- γη + μετρώ _____
- γη + άνθρακας _____
- ύδωρ + γη _____
- επί + γη _____
- γη + τρυπώ _____
- γη + μήλο _____
- υπέρ + γη _____

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Οριστικές αντωνυμίες** ονομάζονται οι αντωνυμίες εκείνες οι οποίες ορίζουν και ξεχωρίζουν ένα πρόσωπο, ένα ζώο ή ένα πράγμα από άλλα του ίδιου είδους και είναι οι εξής:
- A) η φράση **ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο** (πάντα μαζί με το άρθρο).
π.χ. Μίλησα με **την ίδια** τη δασκάλα του τη μέρα που έγινε το συμβάν.
- B) Το επίθετο **μόνος, μόνη, μόνο** (χωρίς το άρθρο αλλά με τη γενική των αδύνατων τύπων των προσωπικών αντωνυμιών: μου, σου, του, της, μας, σας, τους).
π.χ. Έμεινε **μόνος του** στο σπίτι.

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Το «ίδιος, ίδια, ίδιο» είναι:

- A) **οριστική αντωνυμία**, όταν έχει άρθρο και το επίθετο ίδιος, -α, -ο και το ουσιαστικό που συνδέει (π.χ. ο ίδιος ο πατέρας του).
- B) **επίθετο**, όταν η φράση «ίδιος, -α, -ο» έχει μεν άρθρο, αλλά προσδιορίζει ουσιαστικό χωρίς άρθρο (π.χ. Αύριο θα φάμε το ίδιο φαγητό).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Αναγνωρίζω και υπογραμμίζω τις οριστικές αντωνυμίες:
  - Δε χρειάζομαι τη βοήθειά σου. Θα τα καταφέρω και μόνος μου.
  - Δεν μπορώ να πιστέψω ότι μου είπε ψέματα ο ίδιος ο αδερφός μου.
  - Είδα τι έγινε με τα ίδια μου τα μάτια.
  - Φοβάμαι όταν μένω μόνη μου το βράδυ.
  - Ήθελα να πω η ίδια τα ευχάριστα νέα στους γονείς μου.
  - Ο ίδιος ο Κώστας μού αποκάλυψε όλη την αλήθεια.

2. Σημειώνω **Α** όταν το επίθετο **ίδιος, ίδια, ίδιο** χρησιμοποιείται στις παρακάτω προτάσεις ως **οριστική αντωνυμία** και **Ε** όταν χρησιμοποιείται ως **επίθετο**:

- Έχω κι εγώ τα ίδια παπούτσια με τα δικά σου. (____)
- Είμαι η ίδια που σας τηλεφώνησε λίγο νωρίτερα. (____)
- Έχουμε ξαναλύσει το ίδιο πρόβλημα. Δεν το θυμάστε; (____)
- Σε είδαμε με τα ίδια μας τα μάτια να αντιγράφεις. (____)
- Έχετε τα ίδια μάτια. Μοιάζετε πάρα πολύ. (____)
- Θεε να φάξουμε οι ίδιοι στο πατάρι για τα στολίδια; (____)
- Ο ίδιος μου είπε ότι δε γνώριζε τίποτα από όσα συνέβησαν. (____)
- Φορούσε την ίδια μπλούζα και χθες. (____)

3. Συμπληρώνω τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τη σωστή οριστική αντωνυμία:

- Ούτε εγώ _____ πιστεύα ότι έγραψα τόσο καλά στα Μαθηματικά.
- Η Μαρία κι εγώ είχαμε μείνει _____ στο σπίτι και συζητούσαμε.
- Αλήθεια, Ελένη, _____ πήρες την απόφαση να παραιτηθείς από τη δουλειά;
- Άσε με να κάνω την άσκηση _____ .
- Ο Γιώργος _____ παραδέχτηκε το λάθος του και ζήτησε συγγνώμη.
- Την επιστολή υπογράφει _____ ο πρόεδρος της εταιρείας.
- Θα έρθω μαζί σας. Δε θα τα καταφέρετε _____ .
- Ζήτησαν _____ τα παιδιά να αλλάξει η ημερομηνία της παράστασης.

4. Σημειώνω **Υ** για το υποκείμενο, **Ρ** για το ρήμα, **Α** για το αντικείμενο ή **Κ** για το κατηγορούμενο:
- Κάποιος έγραψε συνθήματα στον τοίχο.
  - Όλα τα τα παιδιά έχουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες ανάγκες.
  - Στην εκδήλωση είδαμε τους συγγραφείς των αγαπημένων μας βιβλίων.
  - Η Νίκη σπουδάζει οικονομολόγος.
  - Ο κατηγορούμενος οδηγήθηκε στις φυλακές.
  - Το πλήθος συγκεντρώθηκε στην πλατεία.
  - Τα παιδιά φαίνονται χαρούμενα.
  - Η συμπεριφορά της ήταν απαράδεκτη.

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

➤ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Αντικείμενο είναι η λέξη που απαντά στην ερώτηση «**ΤΙ;**» ή «**ΠΟΙΟΝ;**» ή «**ΣΕ ΠΟΙΟΝ;**» και δείχνει αυτό στο οποίο μεταβαίνει η ενέργεια του ρήματος. Συνήθως βρίσκεται σε πτώση αιτιατική και μπορεί να είναι ουσιαστικό, αντωνυμία, επίθετο, μετοχή κ.λπ.

Υ	Α	Ρ	
π.χ. Ο Νίκος	τού	μίλησε	απότομα.
↓	↓	↓	
(ποιος;)	(σε ποιον;)	Ρ	

➤ ΑΠΛΕΣ - ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι **απλές** προτάσεις έχουν τις εξής μορφές:

- α) Υ + Ρ
- β) Υ + Ρ + Α
- γ) Υ + Ρ + Α₁ + Α₂
- δ) Υ + Ρ + Κ

Σύνθετες είναι οι προτάσεις που έχουν παραπάνω από ένα υποκείμενα, αντικείμενα ή κατηγορούμενα.

Υ	Ρ	Α	Α	Α
π.χ. Ο Μιχάλης	αγόρασε	μια σχολική τσάντα,	ένα ποδήλατο	και πατίνια.

(**σύνθετη πρόταση** γιατί έχει τρία αντικείμενα)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ

Παροντικοί: Ενεστώτας, Παρακείμενος

Παρελθοντικοί: Παρατατικός, Αόριστος, Υπερσυντέλικος

Μελλοντικοί: Εξ. Μέλλοντας, Συνοπτ. Μέλλοντας, Συντελ. Μέλλοντας

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Σημειώνω **Υ** για το υποκείμενο, **Ρ** για το ρήμα, **Α** για το αντικείμενο ή **Κ** για το κατηγορούμενο:

- Ο μαθητής κατάλαβε το λάθος του.
- Η κοινωνία φροντίζει τους φτωχούς και τους ανήμπορους.
- Η αδερφή του μου μίλησε με αγένεια.
- Ο Πέτρος με ρώτησε κάτι.
- Είδα κάποιον στην πλατεία.
- Η Μυρτώ και η Αλίκη ακούνε μουσική στο δωμάτιό τους.
- Εσύ και η Μαίρη μιλάτε δυνατά.
- Ο Νίκος είναι συμπαθητικός.

2. Σημειώνω **Α** για κάθε **απλή** πρόταση και **Σ** για κάθε **σύνθετη** πρόταση:

- Ο Δημήτρης, ο Μιχάλης και ο Λευτέρης ήρθαν αργοπορημένοι. (___)
- Η έκθεση ήταν εξαιρετική. (___)
- Η Μαρία μου είπε ένα μυστικό. (___)
- Ο δρόμος ήταν μακρύς και ατελείωτος. (___)
- Τηλεφώνησε η Δήμητρα. (___)

3. Κάνω χρονική αντικατάσταση στα παρακάτω ρήματα:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			
ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ασχολούσουν		
ΑΟΡΙΣΤΟΣ			
ΕΞ. ΜΕΛΛ.		δα δίνουμε	
ΣΥΝ. ΜΕΛΛ.			θα μαζευτείτε
ΠΑΡΑΚΕΙΜ.			
ΥΠΕΡΣΥΝΤ.			
ΣΥΝΤ. ΜΕΛΛ.			

Η 5^η ΒΑΣΙΚΗ ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Οι λέξεις **πού** και **πώς** τονίζονται σε τρεις περιπτώσεις:
- 1) Όταν ξεκινά με αυτές **ευθεία ερώτηση** (δηλ. πρόταση που έχει στο τέλος ερωτηματικό):
π.χ. Πού πας; Πώς σε λένε;
  - 2) Όταν ξεκινά με αυτές **πλάγια ερώτηση** (δηλ. πρόταση που περιέχει ερώτηση, αλλά δεν υπάρχει ερωτηματικό στο τέλος):
π.χ. Μας ρώτησε πώς περάσαμε στο πάρτι του.
Αναρωτιέμαι πού ήσουν τόσες ώρες.
  - 3) Στις εξής εκφράσεις:
    - **Πού και πού** (π.χ. Πού και πού περνάει από το σπίτι να μας δει.)
    - **Πώς και πώς** (π.χ. Περίμενα να έρθεις πώς και πώς.)
    - **Αραιά και πού** (π.χ. Τον βλέπουμε αραιά και πού.)
    - **Από πού κι ως πού** (π.χ. Από πού κι ως πού να ξέρω τι συνέβη;)
    - **Πού να στα λέω** (π.χ. Χθες ξεφαντώσαμε. Πού να στα λέω...)
    - **Πώς!** (π.χ. - Έκλεισες τα φώτα πριν φύγεις;
- Πώς!)
    - **Πώς** βαριέμαι...
- Ειδικοί σύνδεσμοι - ειδικές προτάσεις
- Οι άκλιτες λέξεις **πως, που, ότι** λέγονται **ειδικοί σύνδεσμοι** και εισάγουν **δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις**. Οι ειδικές προτάσεις συμπληρώνουν το νόημα του ρήματος (ως αντικείμενα ρημάτων) ή άλλης λέξης της πρότασης από την οποία εξαρτώνται (ως επεξήγηση).
- π.χ. Μου είπε **ότι** ήταν άρρωστος το Σαββατοκύριακο.
(δευτ. ειδ. πρόταση - αντικείμενο του ρήματος «είπε»)
- Σήμερα μάθαμε τα ευχάριστα νέα, **ότι** πέρασε στις εξετάσεις.
(επεξήγηση στη λέξη «νέα»)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Βάζω τόνο στα **που** και **πως** στις περιπτώσεις που χρειάζεται:
  - Πως έγραψες στο διαγώνισμα Αγγλικών;
  - Μας ανακοίνωσε πως θα λείπει το Σαββατοκύριακο σε επαγγελματικό ταξίδι.
  - Τελευταία ο Νίκος περνάει αραιά και που από το σπίτι για να μας δει.
  - Που θέλετε να συναντηθούμε;
  - Αναρωτιέμαι πως κατάφερες και ήρθες τόσο γρήγορα ενώ μένεις μακριά.
  - Είμαι πολύ χαρούμενη που σε είδα μετά από τόσο καιρό.
  - Ακόμα αναρωτιέται πως ήταν δυνατόν να ξεχάσει τα γενέθλιά μου.
  - Από που κι ως που μιλάς μαζί της;
- Συμπληρώνω τα παρακάτω κενά με **πού** ή **που**, **πώς** ή **πως**:
  - Ήξερες _____ η Αναστασία είναι αδερφή μου;
  - Νιώθω αφελής _____ σε πίστεψα.
  - _____ έχω βάλει τα κλειδιά μου;
  - Από _____ κι ως _____ κάνεις παρέα με τον Νίκο και τον Μάριο;
  - Δεν κατάλαβα _____ πέρασαν οι μέρες.
  - _____ βαριέμαι να σκουπίσω και να σφουγγαρίσω!
  - _____ να φανταστώ ότι η Αγκάθα Κρίστι έχει γράψει τόσες πολλές αστυνομικές ταινίες.
  - _____ και _____ περίμενε να έρθει ο παππούς της από το χωριό!
  - Μου υποσχέθηκε _____ θα πάμε θέατρο το βράδυ.
  - _____ και _____ περνάει από το μαγαζί και μας λέει ένα «γεια».
- Στις παρακάτω προτάσεις κυκλώνω τους ειδικούς συνδέσμους και υπογραμμίζω τις δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις που εισάγουν:
  - Δεν ήξερα ότι η Άννα λείπει στο εξωτερικό.
  - Άκουσα ότι αύριο δε θα υπάρχουν μέσα συγκοινωνίας λόγω απεργίας.
  - Δεν πειράζει που δεν έγραψες καλά στο διαγώνισμα Μαθηματικών.
  - Ο διευθυντής μάς ανακοίνωσε πως θα γίνουν μειώσεις στους μισθούς μας.
  - Είναι ψέμα ότι σε σχολιάζω πίσω από την πλάτη σου.
  - Νομίζω ότι έχουμε πολύ διάβασμα για αύριο.

4. Σε καθεμιά από τις παρακάτω δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις σημειώνω πότε είναι αντικείμενο και πότε επεξήγηση:
- Δεν ήξερα ότι αναβλήθηκε ο αγώνας εξαιτίας έντονων καιρικών φαινομένων.
  - Φαίνεται πως δε θα έρθει στο πάρτι.
  - Με ενοχλούσε αυτό, που με διέκοπτε συνέχεια, ενώ μιλούσα.
  - Νομίζω ότι θα αργήσουμε να φτάσουμε εξαιτίας κίνησης.
  - Ένα είναι σίγουρο, ότι δε σου έχω πει ποτέ ψέματα.
  - Βλέπω πως είσαι εξαντλημένη μετά από τόσες ώρες δουλειάς.
  - Η Μαρία περίμενε πως θα την καλούσες στο πάρτι της.
  - Ο μπαμπάς μου υποσχέθηκε ότι το απόγευμα θα πάμε στην παιδική χαρά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 14

Το ανθρώπινο θαύμα

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ Πίνακας καταλήξεων ρημάτων

ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ	ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ
-ω	τρέχω, παίζω κ.ά.	-
-άβω	ράβω, σκάβω κ.ά.	παύω και τα παράγωγά του (αναπαύω, ανάπαυση κ.ά.)
-εύω	μαζεύω, κοροϊδεύω κ.ά.	κλέβω, σέβομαι
-ίζω	χτίζω, γκρεμίζω κ.ά.	δανείζω, αθροίζω, πήςω, πρήζω, δακρύζω, συγχύζω, κατακλύζω, κελαρύζω, γογγύζω, αναβλύζω, σφύζω
-αίνω	μπαίνω, αρρωσταίνω κ.ά.	μένω, δένω, πλένω
-έρνω	γέρνω, σέρνω κ.ά.	παίρνω
-ώνω	οργώνω, απλώνω κ.ά.	-

➤ Καταλήξεις αορίστου

1. **-ισα** (τα ρήματα που τελειώνουν σε -ίζω, π.χ. γυρίζω - γύρισα).

Εξαιρούνται όσα έχουν διαφορετικό (ι) στον ενεστώτα.

π.χ. αθροίζω - άθροισα, δανείζω - δάνεισα

2. **-ησα** (τα ρήματα β' συζυγίας, π.χ. ρωτώ - ρώτησα).

Εξαιρέση: μέθουσα, μήνυσα (=έστειλα μήνυμα)

➤ Ανώμαλοι αόριστοι

1. Με **-η-** : πήγα, πήρα, ανέβηκα, κατέβηκα, μπήκα, βγήκα, βρήκα, ήπια, ήρθα
2. Με **-ει-** : είδα, είπα, έμεινα, έστειλα, έσπειρα
3. Με **-υ-** : έφυγα, έπλυνα, έσυρα, μέθουσα, μήνυσα

➤ -ε ή -αι

Ρήματα σε -ε:

1. Πάντοτε στο παρελθόν τα ρήματα τελειώνουν σε -ε (ήρθε, είδε κι έφυγε)
2. εμείς / εσείς → έψιλον (ε) π.χ. γράφουμε, γράφετε

3. διαταγή - προσταγή ή παράκληση ή συμβουλή
π.χ. δέσε, λύσε, γράψε, σβήσε
φύγε, πήγαινε και κάτσε
4. Τα ρήματα λήγουν σε -ε όταν:
προσθέτουν(ε) → αυτοί	} γ' πρόσωπο πληθ. ενεργ. φωνής
προσθέτουν (ε) → αυτές	
προσθέτουν(ε) → αυτά	

Ρήματα σε -αι:

Όταν το ρήμα είναι στον **ενεστώτα** στον ενικό αριθμό παθητικής φωνής και στο γ' πληθυντικό, τότε γράφεται με -αι.

π.χ. Ο μπαμπάς καθημερινά **έρχεται** αργά από τη δουλειά.

- **-είτε:** β' πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα ενεργητικής φωνής
π.χ. εσείς θεωρείτε (οριστ.), να θεωρείτε (υποτ.), θεωρείτε (προστ.)
- **-είται:** γ' ενικό πρόσωπο ενεστώτα παθητικής φωνής
π.χ. αυτός στερείται (οριστ.), να στερείται (υποτ.)
- **-ήστε:** β' πληθυντικό πρόσωπο αορίστου ενεργητικής φωνής των ρημάτων β' συζυγίας
π.χ. ρωτώ - ρωτήστε, τακτοποιώ - τακτοποιήστε
- **-είστε:** β' πληθυντικό πρόσωπο ενεστώτα παθητικής φωνής των ρημάτων β' συζυγίας που λήγουν σε -ομαι
π.χ. μιμούμαι - εσείς μιμείστε (οριστ.) - εσείς να μιμείστε (υποτ.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τις καταλήξεις με -αι ή -ε:

- Έρχετ__ σε λίγο.
- Έρχεστ__ να σας πω κάτι;
- Γιατί μου απαγορεύετ__ να παίξω;
- Απαγορεύετ__ να πετάς κάτω σκουπίδια.
- Ντύνετ__ για το σχολείο.
- Ντύνετ__ το μωρό να το πάω μια βόλτα;

- Δεν είναι σωστό να τους ζαλίζουμ__ με τις φωνές μας.
- Ζαλίζομ__ στο καράβι.
- Όταν το βιβλίο είναι ενδιαφέρον, ξεχνιέμ__ και διαβάζω με τις ώρες.
- Δεν πρέπει να ξεχνάμ__ τους συνανθρώπους μας που υποφέρουν.

2. Σχηματίζω τους αορίστους των παρακάτω ρημάτων:

δαγκώνω	→ _____	κλείνεις	→ _____
αργείς	→ _____	συνεχίζετε	→ _____
αθροίζετε	→ _____	νικώ	→ _____
δανείζουν	→ _____	θυμάσαι	→ _____
προσπαθούμε	→ _____	τραυματίζεται	→ _____
αφήνετε	→ _____	οργώνουμε	→ _____

3. Συμπληρώνω τα κενά:

- Όποτε έρχετ__ η νονά, μου φ__ρνει κάποιο δώρο.
- Αν αθρ__σουμε τις μέρες που μας μένουν για να κλείσουμε για Πάσχα, θα παρατηρ__σοιμ__ ότι είναι μόλις πέντε.
- Σηκωθ__τε πάνω και φτιάξτε δυάδες!
- Με πλήγ__σες με τα λόγια σου.
- Κάθε Πάσχα που πάω στο χωριό, μαζ__ω παπαρούνες και μαργαρίτες από τον κήπο μας.
- Η αδερφή μου δάκρ__σε από χαρά μόλις κράτ__σε στην αγκαλιά της το νεογέννητο μωρό της.
- Θυμηθ__τε να κλ__σετε τα φώτα πριν φ__γετε.
- Μη φωνάζετ__ γιατί το μωρό κοιμάτ__.
- Λ__στε τα προβλήματα και μετά βγ__τε έξω να παίξετ__.
- Ο μπαμπάς, όταν γυρνάει από τη δουλειά, κάθετ__ στον καναπέ και αναπ__ετ__.
- Ο παππούς σκ__ει τον κήπο για να φυτέψει μια τριανταφυλλιά.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑ ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΜΗΝΥΜΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Αναφορικές αντωνυμίες** ονομάζονται οι αντωνυμίες με τις οποίες μια ολόκληρη δευτερεύουσα πρόταση αναφέρεται σε μια λέξη της προηγούμενης πρότασης.

π.χ. Αγόρασα τα παπούτσια **που** είχαμε δει μαζί στη βιτρίνα.

- Αναφορικές αντωνυμίες είναι οι εξής λέξεις:

- (1) το άκλιτο **που**
- (2) το άκλιτο **ό,τι**
- (3) ο **οποίος**, η **οποία**, το **οποίο**
- (4) **όποιος**, **όποια**, **όποιο**
- (5) **όσος**, **όση**, **όσο**

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε την αναφορική αντωνυμία **ό,τι** με τον ειδικό σύνδεσμο **ότι**. Η αντωνυμία **ό,τι** γράφεται με υποδιαστολή (δηλ. κόμμα) και μπορούμε να την αντικαταστήσουμε με την αντωνυμία **οτιδήποτε** για να την ξεχωρίσουμε από τον ειδικό σύνδεσμο **ότι**.

π.χ. Θα κάνω **ό,τι** μου ζητήσεις. (αναφορική αντωνυμία)

Μου είπε **ότι** σύντομα θα επιστρέψει από το χωριό. (ειδ. σύνδεσμος)

- Οι αντωνυμίες **ο οποίος-η οποία-το οποίο, όποιος-όποια-όποιο, όσος-όση-όσο** κλίνονται όπως τα επίθετα σε -ος,-η,-ο χωρίς να έχουν κλητική πτώση.
- Το άκλιτο **ό,τι** και οι αντωνυμίες **όποιος-όποια-όποιο, όσος-όση-όσο** ενώνονται με το άκλιτο **-δήποτε** και γίνονται: **οτιδήποτε, οποιοσδήποτε - οποιαδήποτε - οποιοδήποτε, οσοσδήποτε-οσηδήποτε-οσοδήποτε**.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά με την κατάλληλη αναφορική αντωνυμία:
- Θέλω τα ονόματα _____ παιδιών απουσιάζουν.
  - _____ βρει το πορτοφόλι, να το φέρει στο γραφείο του διευθυντή.
  - Τα μωρά κοιμούνται 14-16 ώρες την ημέρα, από _____ οι 5-6 είναι ύπνος με όνειρα.
  - Η Έλενα ψάχνει κάθε πρωί την τσάντα της, _____ αφήνει εδώ κι εκεί.
  - Αυτός είναι ο Πέτρος _____ οι γονείς χώρισαν.
  - Αυτά είναι τα γλυκά _____ μου αρέσουν.
  - Ξανάρχισε τα Αγγλικά, _____ είχε αφήσει εδώ και χρόνια.
  - _____ βιάζεται σκοντάφτει.
  - _____ παιδιά έχουν πολλές απουσίες, να ενημερώσουν τους γονείς τους.
  - _____ υπάρχει καπνός, υπάρχει και φωτιά.
  - Μπορείς να φας _____ θες.
  - Θα περιμένω _____ ώρα χρειαστεί.
2. Συμπληρώνω τα κενά με ότι ή ό,τι:
- Μας είπε _____ θα αργήσει να γυρίσει από τη δουλειά.
  - Έβαλα _____ βρήκα μπροστά μου.
  - Νομίζει _____ μπορεί να μας ξεγελάσει.
  - Έκανε _____ της είπαμε και τα κατάφερε πολύ καλά.
  - Μπήκε στο μαγαζί και αγόρασε _____ της άρεσε.

3. Τονίζω το «που» όπου χρειάζεται. Στη συνέχεια υπογραμμίζω το ερωτηματικό **πού** και κυκλώνω την αναφορική αντωνυμία **που**:

- Που είναι το τετράδιό μου;
- Το μολύβι που μου δάνεισες το ξέχασα σπίτι.
- Με ρώτησε που θα πάμε το Πάσχα.
- Με αυτά που λες θα με αναγκάσεις να θυμώσω μαζί σου.
- Μήπως ξέρετε που είναι η οδός Μαυρομιχάλη;
- Το τρένο που πηγαίνει Θεσσαλονίκη καθυστέρησε.
- Η μαμά μαγείρεψε το φαγητό που αρέσει στην ξαδερφούλα μου.
- Αναρωτιέμαι που έχω βάλει το πορτοφόλι μου.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΞΕΝΗ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Σύνδεσμοι** είναι οι μικρές άκλιτες λεξούλες που συνδέουν λέξεις και προτάσεις.

Συμπλεκτικοί σύνδεσμοι: και (κι), ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ

Αντιθετικοί σύνδεσμοι: μα, αλλά, όμως, ωστόσο, ενώ, παρά, μολονότι, αν και, εντούτοις, μόνο που

π.χ. Ο Δημήτρης **και** ο Αλέξης είναι φίλοι.

Δεν τρώω **ούτε** φακές **ούτε** ρεβίθια.

Θα έρθω αργότερα από το σπίτι σου **και** θα πούμε τα νέα μας.

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Δεν ξεχνώ να βάζω κόμμα πριν από τους αντιθετικούς συνδέσμους, όταν συνδέουν προτάσεις.

π.χ. Θα έρθω, **αλλά** θα είναι μαζί μου και ο αδερφός μου.

- Εκτός από τις άκλιτες **μετοχές** της ενεργητικής φωνής (αυτές δηλαδή που λήγουν σε **-οντας** ή **-ώντας**), υπάρχουν και οι **κλιτές μετοχές** της **παθητικής φωνής** που έχουν καταλήξεις **-μένος, -μένη, -μένο**.

Η παθητική μετοχή έχει τρία γένη και κλίνεται όπως τα επίθετα.

π.χ. απλώνω → απλωμένος, απλωμένη, απλωμένο

κουράζομαι → κουρασμένος, κουρασμένη, κουρασμένο

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Όταν το ρήμα έχει χαρακτήρα (δηλ. υπάρχει πριν από το -ω) **π, β, φ, πτ**, τότε η κατάληξη της μετοχής είναι **-μένος, -μένη, -μένο**.

π.χ. ράβω - ραμμένος / βάφω - βαμμένος / καλύπτω - καλυμμένος

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ!

- ✓ απλώνω → απλωμένος
- ✓ πετυχαίνω → πετυχημένος
- ✓ μαθαίνω → μαθημένος
- ✓ αγαπώ → αγαπημένος

- ✓ νικώ → νικημένος
- ✓ αποθαρρύνω → αποθαρρυμένος
- ✓ επιβαρύνω → επιβαρυμένος
- ✓ δουλεύω → δουλεμένος
- ✓ παιδεύω → παιδεμένος
- ✓ βραβεύω → βραβευμένος
- ✓ εκπαιδεύω → εκπαιδευμένος
- ✓ μολύνω → μολυσμένος
- ✓ διευκολύνω → διευκολυμένος
- ✓ στολίζω → στολισμένος
- ✓ ποτίζω → ποτισμένος
- ✓ δακρύζω → δακρυσμένος
- ✓ δανείζω → δανεισμένος
- ✓ πρήζω → πρησμένος
- ✓ αθροίζω → αθροισμένος
- ✓ ακουμπώ → ακουμπισμένος
- ✓ δυστυχώ → δυστυχισμένος
- ✓ εγκαταλείπω → εγκαταλειμμένος
- ✓ ράβω → ραμμένος
- ✓ γράφω → γραμμένος
- ✓ καλύπτω → καλυμμένος

Μερικά ανώμαλα ρήματα :

- ✓ βλέπω → ιδωμένος
- ✓ λέω → ειπωμένος
- ✓ κάνω → καμωμένος
- ✓ τρώω → φαγωμένος

➤ -ται ή -τε:

Τα ρήματα στο γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα της παθητικής φωνής γράφονται με -αι, ενώ τα ρήματα στο β' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα της ενεργητικής φωνής γράφονται με -ε.

π.χ. Η Μαρία πλένεται μόνη της.
αλλά Εσείς πλένετε τα ρούχα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Υπογραμμίζω τους συμπλεκτικούς συνδέσμους και κυκλώνω τους αντιθετικούς:

- Τα παιδιά και ο δάσκαλος περπατάνε στο δάσος.
- Ήθελα να έρθω στο πάρτι σου, αλλά δεν τα κατάφερα.
- Σε περίμενα για αρκετή ώρα, όμως δεν ήρθες.
- Μολονότι ήταν κουρασμένος, δε σταμάτησε να δουλεύει ούτε λεπτό.
- Του αδερφού μου δεν του αρέσουν ούτε οι μπάμιες ούτε ο αρακάς.

2. Συμπληρώνω τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο της παθητικής μετοχής του ρήματος που είναι στην παρένθεση:

- Τα Χριστούγεννα όλοι οι δρόμοι είναι _____ (στολίζω).
- Στο γλυκό βάλανε _____ (λιώνω) βούτυρο και _____ (ψιλοκόβω) καρύδια.
- Η αυλή του _____ (εγκαταλείπω) σπιτιού είναι γεμάτη με _____ (πέφτω) φύλλα.
- Οι κάλτσες μου είναι _____ (μπαλώνω).
- Ο Νίκος έρχεται πάντα με _____ (γράφω) ασκήσεις στο σχολείο, αλλά αδιάβαστος στα δευτερεύοντα μαθήματα.
- Δεν ήθελε να της μιλήσει, γιατί ήταν _____ (πληγώνω) από τη συμπεριφορά της.
- Όταν γύρισε από το σχολείο ήταν _____ (τρώω) και δεν πεινούσε.
- Στο πάρτι μασκέ ήταν όλοι _____ (ντύνω) με αποκριάτικες στολές.

3. Ξαναγράφω τις προτάσεις όπως στο παράδειγμα:

- Το τριαντάφυλλο έχει ανοίξει.
- Το τριαντάφυλλο είναι ανοιγμένο.
- Τα λουλούδια έχουν ποτιστεί.

- Η Μαρία έχει πληγωθεί από τον τρόπο που της μίλησα.

- Η αίτηση έχει συμπληρωθεί.
_____
- Το δωμάτιο έχει στολιστεί με χριστουγεννιάτικα στολίδια.
_____
- Ο τοίχος του δωματίου δεν έχει βαφτεί.
_____
- Το αυτοκίνητο έχει ασφαλιστεί.
_____

4. Συμπληρώνω με -αι ή -ε τις καταλήξεις των ρημάτων:

- Δίπλα μου στέκετ____ η Μαρία.
- Συνέχεια μαλώνετ____ εσείς οι δύο. Σταματήστ____ πια!
- Ο μικρός μου αδερφός παραπονιέτ____ όλη την ώρα και γκρινιάζει που δεν παίζω μαζί του.
- Θέλετ____ να πάμ____ μια βόλτα στην πλατεία;
- Ντρέπετ____ να της πει αυτά που σκέφτετ____ .
- Η λέξη αυτή δε γράφετ____ έτσι.

5. Γράφω την ενεργητική και την παθητική μετοχή των ρημάτων:

ΡΗΜΑ	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΜΕΤΟΧΗ (άκλιτη)	ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΜΕΤΟΧΗ (κλιτή)
ανανεώνω		
τονίζω		
σβήνω		
καλύπτω		
χιονίζει		
πέφτω		

ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

➤ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

1. **ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ:** Τον χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε ότι μια πράξη θα γίνεται στο μέλλον εξακολουθητικά ή επαναλαμβανόμενα.
π.χ. Αύριο **θα κοιμάμαι** όλη μέρα.
2. **ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ή ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ:** Τον χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε ότι μια πράξη θα γίνει στο μέλλον σε κάποια στιγμή για μια στιγμή ή θα έχει μικρή διάρκεια.
π.χ. Την Τρίτη ο μπαμπάς **θα βάψει** το δωμάτιό μου.
3. **ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ:** Τον χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε ότι μια πράξη θα έχει τελειώσει στο μέλλον πριν αρχίσει μια άλλη ή πριν από κάποιο χρονικό σημείο.
π.χ. **Θα έχω τελειώσει** τα μαθήματά μου μέχρι να γυρίσει η μαμά από τη δουλειά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Μεταφέρω τα ρήματα και στους τρεις μελλοντικούς χρόνους, χωρίς να αλλάξω το πρόσωπο, τον αριθμό και τη φωνή:

ΡΗΜΑΤΑ	ΕΞ. ΜΕΛΛ.	ΣΥΝ. ΜΕΛΛ.	ΣΥΝΤ. ΜΕΛΛ.
γυρίζουμε			
κοιμάσαι			
αγχώνονται			
οργώνετε			
νοιάζομαι			
ξεχνιέται			
δακρύζω			
ζεσταίνεστε			

2. Συμπληρώνω τα κενά βάζοντας τα ρήματα της παρένθεσης στον σωστό τύπο:

- Αν συνεχίσεις να τρως τόσα γλυκά, _____ (παχαίνω, συν. μέλλ.) κι άλλο.
- Η Μαρία _____ (συγυρίζω, συντ. μέλλ.) το δωμάτιό της μέχρι να επιστρέψουν οι γονείς της από τη δουλειά.
- Η Νίκη _____ (λύνω, εξ. μέλλ.) κάθε μέρα πολλά προβλήματα για να βελτιωθεί μέχρι να ανοίξουν πάλι τα σχολεία.
- Πρώτα _____ (μελετώ, συν. μέλλ.) τα μαθήματά σου και μετά θα πας να παίξεις μπάλα με τους φίλους σου.
- Όταν γεννηθεί το αδελφάκι μου, υπόσχομαι ότι _____ (μοιράζομαι, εξ. μέλλ.) μαζί του όλα τα παιχνίδια μου.
- _____ (συνεχίζω, συν. μέλλ.) να τσακώνεστε για πολλή ώρα ακόμα;
- Είμαι σίγουρη ότι εμείς _____ (προκρίνομαι, συν. μέλλ.) στον τελικό του σχολικού πρωταθλήματος.
- _____ (φεύγω, συντ. μέλλ.) για το φροντιστήριο, μέχρι να γυρίσει η μαμά μας από τη δουλειά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 16

Ταξίδια στην Ελλάδα

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΣΙΟ ΠΗΛΙΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

> ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

α) Όταν θέλουμε να τονίσουμε μια ιδιότητα ενός προσώπου, ζώου ή πράγματος, πολλές φορές το **παρομοιάζουμε** (το συγκρίνουμε, το συσχετίζουμε) με κάτι άλλο πολύ γνωστό, που έχει την ίδια ιδιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό. Αυτό το σχήμα λόγου λέγεται **παρομοίωση**, χρησιμοποιούμε δε τις εξής λέξεις και φράσεις: **σαν, όπως, λες και, μοιάζει με, όμοιος με.**

π.χ. Από την ντροπή του έγινε κόκκινος σαν παπαρούνα.

β) **Κυριολεξία** είναι το σχήμα λόγου στο οποίο χρησιμοποιούμε τις λέξεις με την πραγματική τους σημασία.

π.χ. Της αγόρασε ένα χρυσό δαχτυλίδι.

γ) **Μεταφορά** είναι το σχήμα λόγου στο οποίο χρησιμοποιούμε τις λέξεις με διαφορετική σημασία από την πραγματική τους.

π.χ. Ο ξάδερφός μας είναι χρυσό παιδί.

δ) **Προσωποποίηση** έχουμε όταν σε ένα κείμενο ή ένα ποίημα τα ζώα, καθώς και άψυχα πράγματα (δέντρα, βουνά, λουλούδια, αστέρια κλπ.) συμπεριφέρονται όπως ο άνθρωπος (δηλ. κλαίνε, μιλάνε, γελάνε κλπ.).

π.χ. Τα αστέρια κουβέντιαζαν με το φεγγάρι.

Το λουλούδι μιλούσε με το χελιδόνι.

> ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ ΩΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΩΣ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΑ

Επίθετα είναι οι λέξεις που φανερώνουν κάποιο γνώρισμα ή ιδιότητα του ουσιαστικού που συνοδεύουν.

α) Όταν τα επίθετα συνδέονται άμεσα με τα ουσιαστικά (εμφανίζονται δίπλα τους), είναι **επιθετικοί προσδιορισμοί**.

π.χ. Ο μπαμπάς αγόρασε φρέσκα λαχανικά.

β) Όταν τα επίθετα δε συνδέονται άμεσα με τα ουσιαστικά, αλλά μέσω ενός συνδετικού ρήματος (π.χ. είμαι, φαίνομαι, γίνομαι κλπ.), τότε είναι **κατηγορούμενα**.

π.χ. Ο μικρός της αδερφός είναι πανέξυπνος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Σημειώνω **Π** όπου υπάρχει **παρομοίωση**, **Κ** όπου υπάρχει **κυριολεξία** και **Μ** όπου υπάρχει **μεταφορά**:

- Έπεσα από τα σύννεφα όταν έμαθα τι είχε συμβεί. (___)
- Ήταν τόσο κουρασμένος, που κοιμήθηκε σαν πουλάκι. (___)
- Η αδερφή μου τραγουδάει τόσο όμορφα, όπως ένα αηδόνι. (___)
- Όλοι κρέμονταν από τα χείλη του. (___)
- Ο Νίκος έπεσε από τα σκαλιά και έσπασε το πόδι του. (___)
- Τρέχει γρήγορα σαν τον άνεμο. (___)
- Τα λόγια του ήταν γλυκά σαν μέλι. (___)
- Τα παιδιά που σκαρφαλώνουν στα βράχια μοιάζουν με αγριοκάτσικα. (___)
- Από ψηλά οι άνθρωποι μοιάζουν με μυρμήγκια. (___)
- Η Καίτη μασάει τσίχλα μες στην τάξη. (___)
- Βγήκε από τα ρούχα του όταν κατάλαβε ότι του έλεγε ψέματα. (___)
- Έγινε άσπρος σαν το πανί. (___)

2. Υπογραμμίζω τα επίθετα των προτάσεων και σημειώνω από πάνω τους **Ε.Π.** αν είναι **επιθετικοί προσδιορισμοί** ή **Κ** αν είναι **κατηγορούμενα**:

- Το δέρμα της είναι απαλό σαν βελούδο.
- Η φύση είχε φορέσει το ανοιξιάτικο φόρεμά της.
- Η θέα που αντικρίσαμε ήταν μαγευτική.
- Το λιβάδι είναι γεμάτο με κατακόκκινες παπαρούνες.

- Ο παπαγάλος έχει πολύχρωμα φτερά.
- Η μαμά φαινόταν ανήσυχη, γιατί ο γιος της έλειπε πολλές ώρες από το σπίτι.
- Η γυναίκα του κ. Σωτήρη είναι αξιαγάπητη.
- Το φαγητό της γιαγιάς μου είναι πεντανόστιμο.

3. Βρίσκω τα συνώνυμα και τα αντίθετα των παρακάτω επιθέτων:

σίγουρος = _____ μακρινός ≠ _____

χοντρός = _____ σχετικός ≠ _____

ευφυής = _____ στεγνός ≠ _____

όμορφος = _____ νόστιμος ≠ _____

Η ΡΟΔΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Οι **βαθμοί** του επιθέτου (δηλαδή οι μορφές που παίρνει) είναι τρεις: ο θετικός, ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός (σχετικός και απόλυτος). Ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός ονομάζονται **παραθετικά** των επιθέτων.
- Ο **θετικός βαθμός** ενός επιθέτου φανερώνει ότι το ουσιαστικό που συνοδεύει έχει ένα γνώρισμα.
π.χ. Το ψωμί είναι φρέσκο.
- Ο **συγκριτικός βαθμός** ενός επιθέτου φανερώνει ότι το ουσιαστικό που συνοδεύει έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από κάποιο άλλο ουσιαστικό, σχηματίζεται δε με δύο τρόπους:
  - α) μονολεκτικά: ουδέτερο θετικού βαθμού + -τέρος (π.χ. εξυπνότερος)
  - β) περιφραστικά: πιο + θετικός βαθμός (π.χ. πιο έξυπνος)
- Ο **σχετικός υπερθετικός βαθμός** ενός επιθέτου φανερώνει ότι το ουσιαστικό που συνοδεύει έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από όλα τα όμοιά του.
Σχηματίζεται περιφραστικά ως εξής: **άρθρο + συγκριτικός βαθμός**
π.χ. Το ψηλότερο παιδί στην τάξη είναι ο Δημήτρης.
- Ο **απόλυτος υπερθετικός βαθμός** φανερώνει ότι το ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε πολύ μεγάλο βαθμό, χωρίς να γίνεται σύγκριση με άλλα ουσιαστικά. Σχηματίζεται μονολεκτικά και περιφραστικά:

μονολεκτικά: **ουδέτερο θετικού βαθμού + -τατος**
(π.χ. εξυπνότατος)

περιφραστικά: **(πάρα) πολύ + θετικός βαθμός**
(π.χ. πολύ έξυπνος)

➤ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΘΕΤΙΚΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ	ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ	
		ΣΧΕΤΙΚΟΣ	ΑΠΟΛΥΤΟΣ
ισχυρός	ισχυρότερος πιο ισχυρός	ο ισχυρότερος ο πιο ισχυρός	ισχυρότατος (πάρα) πολύ ισχυρός
γενναίος	γενναιότερος πιο γενναίος	ο γενναιότερος ο πιο γενναίος	γενναιότατος (πάρα) πολύ γενναίος
βαθύς	βαθύτερος πιο βαθύς	ο βαθύτερος ο πιο βαθύς	βαθύτατος (πάρα) πολύ βαθύς
ευγενής	ευγενέστερος πιο ευγενής	ο ευγενέστερος ο πιο ευγενής	ευγενέστατος (πάρα) πολύ ευγενής

➤ ΑΝΩΜΑΛΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ

ΘΕΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ	ΣΧΕΤΙΚΟΣ ΥΠΕΡΘ. ΒΑΘΜΟΣ	ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΥΠΕΡΘ. ΒΑΘΜΟΣ
καλός	καλύτερος	ο καλύτερος	άριστος
κακός	χειρότερος	ο χειρότερος	χειρίσιτος
μεγάλος	μεγαλύτερος	ο μεγαλύτερος	μέγιστος
μικρός	μικρότερος	ο μικρότερος	ελάχιστος
πολύς	περισσότερος	ο περισσότερος	-
λίγος	λιγότερος	ο λιγότερος	ελάχιστος
απλός	απλούστερος	ο απλούστερος	απλούστατος

➤ Ποια επίθετα δε σχηματίζουν παραθετικά

Ορισμένα επίθετα δε σχηματίζουν συγκριτικό και υπερθετικό βαθμό. Αυτά είναι όσα φανερώνουν:

- α) **ύλη**, π.χ. κόκκινος, σιδερένιος, μάλλινος, χάρτινος κ.ά.
- β) **καταγωγή ή συγγένεια**, π.χ. κρητικός, μητρικός κ.ά.
- γ) **τόπο**, π.χ. θαλασσινός, βουνίσιος κ.ά.
- δ) **χρόνο**, χθεσινός, αυριανός, καλοκαιρινός, πρωινός κ.ά.
- ε) **μόνιμη κατάσταση**, π.χ. άδειος, γεμάτος, μισός, ολόκληρος, θνητός κ.ά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τον πίνακα με τα μονολεκτικά παραθετικά των επιθέτων στο γένος που βρίσκονται:

ΘΕΤΙΚΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ	ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ
(ο) σπάνιος		
(η) μικρή		
(το) βαθύ		
(ο) ευτυχής		
(το) ωραίο		
(η) ελαφριά		
(ο) λίγος		
(η) αναιδής		
(ο) φρέσκος		
(η) απλή		
(η) αρχαία		
(το) βαρύ		
(ο) ισχυρός		
(το) κακό		

2. Γράφω σε ποιο βαθμό βρίσκονται τα επίθετα των προτάσεων:

- Ο μπαμπάς είναι πιο αυστηρός από τη μαμά. (_____)
- Αυτό είναι το πιο διάσημο μοντέλο στην Ελλάδα. (_____)
- Ο γιος της είναι ευγενέστατος. (_____)
- Ο Νίκος είναι ψηλότερος από τον Δημήτρη. (_____)
- Η Μελίνα είναι πολύ καλή μαθήτριά. (_____)
- Αυτό είναι το πιο ήσυχο σκυλί που έχω δει ποτέ. (_____)
- Η Ρόδος έχει τα πιο επιβλητικά μεσαιωνικά ιπποτικά κτίρια.
(_____)
- Στο ψηλότερο σημείο της οδού Ιπποτών βρίσκεται το παλάτι του Μεγάλου Μάγιστρου, το Καστέλο. (_____)

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ Το επίθετο «ο πολύς - η πολλή - το πολύ» και το επίρρημα «πολύ»

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ονομαστική	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γενική	του πολύ	της πολλής	του πολύ
Αιτιατική	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
Κλητική	-	-	-
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ονομαστική	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γενική	των πολλών	των πολλών	των πολλών
Αιτιατική	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
Κλητική	-	-	-

Το επίθετο «ο πολύς - η πολλή - το πολύ» συνοδεύει ουσιαστικά, ενώ το επίρρημα «πολύ» συνοδεύει επίθετα, ρήματα, μετοχές και άλλα επιρρήματα.

Το επίθετο **πολλή** συνοδεύει **θηλυκά ουσιαστικά** (π.χ. **πολλή** αγάπη).

Το αρσενικό και το ουδέτερο στον ενικό αριθμό γράφονται με ένα λ και υ.
π.χ. **πολύς** κόσμος / **πολύ** κρύο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά με το επίθετο «πολύς - πολλή - πολύ» στον κατάλληλο τύπο:
  - Η δασκάλα μάς έβαλε _____ ασκήσεις στα μαθηματικά για αύριο.
  - Ύστερα από _____ σκέψη αποφάσισα να της εμπιστευτώ το μυστικό μου.
  - Τα _____ λόγια είναι φτώχεια.
  - Τα παιδιά σήμερα δεν είχαν _____ όρεξη για μάθημα.
  - Πέρασα _____ όμορφα στο πάρτι του Γεράσιμου.
  - Ο ερχομός του παππού από το χωριό ήταν μια _____ ευχάριστη έκπληξη.
  - Παιξαμε _____ και κουραστήκαμε.
  - Έχει περάσει _____ καιρός από τότε που τον είδα τελευταία φορά.
  - Ο Μάρκος δεν έδωσε _____ προσοχή στα λόγια του δασκάλου.
  - Όπου λαλούν _____ κοκόροι, αργεί να ξημερώσει.
  - Στο πάρτι που πήγα συνάντησα _____ συμμαθητές μου που είχα να δω από την αποφοίτηση.
  - Η ιδέα του έγινε δεκτή με _____ ενθουσιασμό.
  - Πρέπει να κατεβαίνουμε _____ προσεχτικά τις σκάλες.
  - Δε θέλω _____ ζάχαρη στο τσάι μου.
2. Υπογραμμίζω το επίθετο «πολύς - πολλή - πολύ» και κυκλώνω το επίρρημα «πολύ»:
  - Χθες το βράδυ έριξε πολλή βροχή.
  - Κοιμήθηκε νωρίς γιατί ήταν πολύ κουρασμένη.
  - Προτιμάει τα ρούχα με πολύ έντονα χρώματα.
  - Σε πολλούς δεν αρέσει το αλμυρό φαγητό.
  - Η μαμά μου έφαγε πολύ και δεν μπορούσε να κοιμηθεί το βράδυ.
  - Είναι πολύ καλός γιατρός και τον επισκέπτονται πολλοί ασθενείς καθημερινά.
  - Το μηχάνημα έκανε πολλή φασαρία και οι γείτονες διαμαρτυρήθηκαν πολύ έντονα στους εργάτες.

ΑΝΟΙΞΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΗ ΘΥΡΑ

 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Εθνικά ονόματα** είναι τα ουσιαστικά που φανερώνουν τον κάτοικο ενός τόπου ή αυτόν που κατάγεται από αυτόν τον τόπο.
π.χ. Αθήνα - Αθηναίος, Αθηναία

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Αντικαθιστώ τις υπογραμμισμένες φράσεις με τα κατάλληλα εθνικά ονόματα:

- Η καλύτερή μου φίλη είναι από το Μεσολόγγι.

- Ο ξάδερφός μου από τη Λάρισα μου έστειλε ένα γράμμα.

- Η γιαγιά μου κατάγεται από την Ήπειρο.

- Όσοι κάτοικοι των Ψαρών σώθηκαν από τους Τούρκους κατέφυγαν στη Χίο.

- Η ξαδέρφη μας από την Κεφαλονιά μάς έφερε μάντολες.

---

2. Γράφω δίπλα σε κάθε λέξη μια ομόηχό της:

πιάνω _____ τύχη _____

πάλι _____ πείρα _____

αυτή _____ κλίνω _____

διάλυμα _____ λίρα _____

3. Συμπληρώνω τις παρακάτω προτάσεις με επίθετα που παράγονται από τα ονόματα του τόπου που είναι στις παρενθέσεις:

- Το καλοκαίρι κατέβηκα στην Κρήτη και κατάλαβα τι θα πει _____ (φιλοξενία).
- Σε όλο τον κόσμο είναι γνωστά τα _____ (Χίος) μαστιχόδεντρα.
- Σπουδάζει _____ (Ευρώπη) ιστορία σε _____ (Αγγλία) πανεπιστήμιο.
- Η γιαγιά μου μαγειρεύει πολύ νόστιμα _____ (Τόλη) φαγητά.
- Τα _____ (Κίνα) προϊόντα έχουν κατακλύσει την _____ (Ελλάδα) αγορά.
- Στη γυμναστική μάθαμε να χορεύουμε _____ (Πόντιος) χορούς.

4. Γράφω τα εθνικά ονόματα των παρακάτω τόπων:

ΤΟΠΟΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ
Κόρινθος		
Βόλος		
Σέρρες		
Καρδίτσα		
Ιαπωνία		
Τσεχία		
Κύπρος		
Καλαμάτα		

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΗ

σε πάντα για τον μαθητή

ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ | ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ | ΔΗΜΟΤΙΚΟ | ΓΥΜΝΑΣΙΟ | ΛΥΚΕΙΟ

Αβέρωφ 12-14, 16452 ☎ 210 9617817 @ info@zois-school.gr 🌐 www.zois-school.gr